

R. DURU-G. UMURTAĞ, *Höyücek. 1989-1992 Yılları Arasında Yapılan Kazıların Sonuçları / Results of the Excavations 1989-1992*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2005, 242 sayfa metin, harita, 202 levha.

Prof. Dr. Refik Duru ile Prof. Dr. Gülsün Umurtağ tarafından hazırlanan bu kitap, Türk Tarih Kurumu tarafından 2005 yılında basılmıştır. Kitap, "Giriş", "Mimarlık", "Mezarlar", "Çömlekçilik", "Küçük Buluntular", "Yontmataş Endüstrisi", "Analitik Araştırmalar", "Tarihleme ve Tabakaların Kronolojik Konumları" ile "Sonuçlar ve Yorumlar" ana başlıkları olmak üzere, geniş bir İngilizce Özet, Kaynaklar ve Levhalar kısmından oluşmaktadır.

'Giriş' bölümünde; Höyücek Höyüğü'nün coğrafi konumu, höyüğün ölçüleri, nasıl keşfedildiği hakkında genel bilgiler verilmiş, höyüğün oluşumu ve tabakalaşması anlatılmıştır. Prof. Dr. R. Duru tarafından kaleme alınmış olan II. bölüm 'Mimarlık' başlığını taşımaktadır. Bu bölümde höyüğün tabakalaşma durumuna göre her dönemin mimari gelenekleri, uygulamalar ve bu gelenek hakkında gözlemler ve değerlendirmeler yapılarak, Erken Neolitik Çağ'da başlayan ve Erken Kalkolitik Çağ'ı da kapsayan bir süreç içinde Höyücek insanlarının mimari anlayışı okuyucuya ayrıntılı biçimde sunulmuştur. Höyüğün en erken tabakalarını oluşturan Erken Yerleşmeler Dönemi'nde mimariye ait kalıntı ele geçmemiş, iki aşamada sadece yanık izleri ve kül katmanlarına rastlanmıştır. Yazar, bu dönem mimarisinde büyük olasılıkla duvarları saz örgülü, çamur sıvalı (*wattle and daub*) kulübelerin kullanıldığını belirtmiş ve bölgenin diğer kazılmış merkezleri olan Bademağacı, Kuruçay ve Hacılar'ın çağdaş tabakaları ile karşılaştırmalar yapmıştır.

Geç Neolitik Çağ'a tarihlendirilen Tapınak Dönemi, mimarinin diğer alt başlığını oluşturmaktadır. R. Duru, bu dönem mimarisinin en iyi anlaşılır yerleşim evresi olduğunu belirtmiş, bu döneme ait beş yapının ortaya çıkarıldığını, teknik uygulama olarak kerpiç malzemenin kullanıldığını ve planlamanın ustalıkla yapıldığını anlatmış, her yapıyı içindeki fırın, ocak gibi taşınmazları ile birlikte çok detaylı bir biçimde okuyucunun dikkatine sunmuştur. Bütün bu ayrıntılı anlatımın sonunda bu dönem mimarisi hakkında kendi gözlemlerini belirten Duru, Tapınak Dönemi'nde mimarinin iki evreli olduğunu, her iki evrede de mimarlık uygulamalarının ve yapıların niteliklerinin aynı olduğunu vurgulamış; bu yapıları, konumları ve içinde bulunan taşınabilir ve taşınmaz eşyaları ile birlikte değerlendirerek Höyücek'in kutsal bir merkez olarak planlanmış olabileceği konusundaki görüşlerini belirtmiştir. Yazar, ayrıca, bu dönemde mimari anlayışında Hacılar ve Bademağacı yerleşmeleri ile ortak öğelerin olduğunu da vurgulamıştır.

II. bölümün diğer alt başlığını oluşturan Kutsal Alanlar Dönemi'nde ise, mimari kalıntıların çok az olduğu, beş duvar kalıntısı dışında herhangi bir mimari öğeye rastlanmadığı anlatılmaktadır. Yazar, bu dönemde yerleşme planının anlaşılmadığını ancak duvarlarla bağlantılı tabanlar üzerinde kutsal nitelikli küçük eserlerin bulunması nedeni ile bu dönemi Kutsal Alanlar Dönemi olarak adlandırdığını belirtmiş, ayrıca bu tabakada ele geçen buluntuların ayrıntılı dökümünü vererek, Höyücek'in bu evrede kutsal bir adak mahalli olduğunu ortaya koymuştur.

Höyüğün son yerleşim evresini oluşturan ve Karışık Birikim olarak adlandırılan dönemde ise yoğun kerpiç yığınları ile birlikte Erken Neolitik Çağ'dan Erken Kalkolitik Çağ'a kadar farklı dönemlere tarihlendirilen çanak çömlek ve küçük buluntuların ele geçtiği, bu nedenle bu tabakanın Karışık Birikim olarak adlandırıldığı bildirilmektedir.

Kitabın III. bölümü ise 'Mezarlar' adını taşımaktadır. Bu kısa bölümde R. Duru, Höyücek'te sadece Tapınak Dönemi'nde ev dışı bir gömüye rastlandığını, höyüğün çok iyi araştırılmış olmasına rağmen başka bir mezara rastlanmadığını belirtmiştir.

'Çömlekçilik' başlığını oluşturan IV. bölüm G. Umurtağ tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde, Höyücek çanak çömleği incelenirken izlenen yol ve yapılan çalışmalarla ilgili genel bilgiler verilmiş; malzeme ait olduğu tabakalara göre kronolojik düzen içinde, önce mal gruplarına sonra da

biçimlerine göre sınıflandırılarak çok ayrıntılı biçimde tanıtılmıştır. Dokuz ana mal grubuna ayrılmış olan Höyücek çanak çömleğinin tabakalara göre dağılımı grafiklerle; form tipleri ise çizelgelerle desteklenerek sunulmuştur. Höyücek çanak çömleğinin komşu bölgelerde bulunmuş olan benzerleri varsa, bunlar ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Ayrıca yazar, ilgili bölümlerin sonunda o dönem çanak çömleği hakkındaki gözlemlerine ve değerlendirmelerine yer vermiştir.

III. bölümün sonunda G. Umurtak, bütün detaylı tanıtım ve incelemelerinin ardından Höyücek çanak çömlek geleneği ile ilgili genel değerlendirmelerde bulunmuştur. Yazar, Erken Neolitik Çağ'da Erken Yerleşmeler Dönemi – Tapınak Dönemi sürecinde çanak çömlek gelişiminin kesintisiz sürdüğünü ancak Tapınak Dönemi'nden Kutsal Alanlar Dönemi'ne hemen geçilmediğini, Kutsal Alanlar Dönemi'nde ise yerleşmenin komşuları ile yoğun ilişkiler içinde dini nitelikli bir merkez konumunda olduğunu belirtmektedir. Bu durum çömlekçilik anlayışında bazı değişimlerin ve yeniliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Erken Kalkolitik Çağ'a tarihlendirilen Karışık Birikim çanak çömleğinin birbirinden farklı mal türlerinden oluştuğu, ancak bu farklı türlerin kendi aralarında zamansal bir bütünlük taşıdığı gözlenmiştir.

Kitabın 'Küçük Buluntular' adını taşıyan V. bölümünde G. Umurtak, ele geçen küçük buluntuları, kronolojik düzen içerisinde yapıldıkları madde ve türlerine göre sınıflandırarak incelemiştir. Eserler, Pişmiş Toprak, Kemik, Boynuz ve Deniz Kabukları, Taş ve Mermer olarak gruplandırılarak, Çömlekçilik kısmında izlenen yönetime bağlı kalınarak ayrıntılı biçimde tanıtılmıştır. Ayrıca bu bölümün sonunda Tapınak Dönemi'nde ortaya çıkan bir sepet izine de yer verilmiştir.

Höyücek yerleşmesinin çakmaktaşı ve obsidien'den oluşan 'Yontmataş Endüstrisi'nin anlatıldığı VI. bölüm, N. Balkan Atlı tarafından kaleme alınmıştır. Yontmataş Endüstrisi'nin büyük çoğunluğunu çakmaktaşı oluşturmaktadır. Yazar, çakmaktaşı ve obsidien üzerinde çok detaylı makroskobik incelemelerde bulunduktan sonra, çakmaktaşının kaynağının Toroslar olduğunu, obsidienin ise ithal edildiğini belirtmiş ve bu iki hammadde kullanılarak başta dilgi olmak üzere, kazıyıcı, okucu, mızrakucu gibi alet ve silahların yapıldığını söylemiştir. Ayrıca, N. Balkan-Atlı, Höyücek malzemesini bölgedeki ve Anadolu'daki diğer merkezlerin buluntularıyla karşılaştırmıştır. Yazar, Höyücek alet teknolojisinin Kuruçay ve Hacılar ile büyük benzerlikler taşıdığını, Orta Anadolu'da çağdaş Çatalhöyük yerleşmesinde ise hem alet çeşitliliğinin daha zengin olduğu hem de çok farklı bir teknolojinin kullanıldığını belirtmiştir.

VII. bölüm 'Analitik Araştırmalar' başlığı altında iki rapordan oluşmaktadır. Birinci yazı, Bea De Cupere tarafından hazırlanan 'Kemik Kalıntıları Hakkında Rapor' başlığını taşımaktadır. Yazar, kazı yerinde toplanan tüm hayvan kemikleri üzerinde morfometrik analizler gerçekleştirmiştir. Bu çalışma sonucunda Höyücek'te Erken Yerleşmeler Dönemi'nden başlayarak Karışık Birikim'i de kapsayacak şekilde, yerleşmenin tüm dönemlerinde bulunan hayvan türleri saptanmıştır. Ayrıca, B. Cupere, Anadolu'nun diğer Neolitik Merkezlerinde ele geçen hayvan kemikleri ile ilgili karşılaştırmalar ve değerlendirmeler yapmıştır. 'Bitki Kalıntıları Hakkında Rapor' adını taşıyan ikinci yazı ise Mark Nesbitt ve Danièle Martinoli tarafından kaleme alınmıştır. Kazılar sırasında ele geçen yanmış bitki kalıntıları arkeolojik ve bölgesel konteks içinde ele alınarak değerlendirilmiştir. Yazarlar, bitki kalıntılarını "Einkorn, Kabuksuz Buğday ve Baklagiller" olmak üzere üç gruba ayırarak incelemişler ve Höyücek'in Neolitik Dönem tarım uygulamaları ile ilgili saptamalarda bulunmuşlardır.

'Tarihleme ve Tabakaların Kronolojik Konumları' başlığını taşıyan VIII. bölümde R. Duru, Heidelberg Üniversitesi Laboratuvarı'nda yapılan C14 ölçümlerinin sonuçlarından yararlanarak yerleşmenin tarihlendirilmesi ile ilgili yorumlar yapmış ve önerilerde bulunmuştur. Yazar, Höyücek, Bademağacı, Kuruçay ve Hacılar yerleşmelerinin kalibre edilmiş C14 tarihlerini karşılaştırmalı olarak vererek Höyücek'in bölge kronolojisi içindeki yerini saptamıştır.

Kitabın son bölümü olan 'Sonuçlar ve Yorumlar' kısmında Höyücek'te 1989-1992 yılları arasında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan gerek mimari gerekse çanak çömlek ve küçük buluntuların ışığında Höyücek'in tüm dönemlerinin genel bir perspektifi çizilmiştir.

Höyücek yerleşmesinde yapılan kazılarda ele geçen arkeolojik belgelerin ve elde edilen sonuçların ayrıntılı biçimde sunulduğu bu kitap, sadece Burdur Bölgesi'ne değil Anadolu Neolitik Çağ kültürleri konusundaki eksik bilgilerimize de çok önemli katkılar sağlamıştır. Günümüzde, bilginin hızla değiştiği arkeoloji alanında, bu eser bilinmeyenlerin henüz çok fazla olduğu bir döneme ışık tutması açısından araştırmacıların başvurabileceği kaynak kitap niteliği taşımaktadır.

ASLIHAN YURTSEVER-BEYAZIT

